

7. *Povitryanyj kodeks Ukrainy* (1993). [The air code of Ukraine]. Kyiv.

8. Seleznev, A. V. (2004). *Metodika professionalnoy podgotovki kursantov-shturmanov k deyatelnosti v ekstremalnyih usloviyah*. [Methods of professional training of cadets-navigators to work in extreme conditions]. Kirovograd.

9. *Spravochnik spetsialista; [pod red. N. I. Kostenko] (1988). Metodicheskie rekomendatsii po fizicheskoy i psihofizicheskoy podgotovke letnogo i kursantskogo sostava grazhdanskoj aviatsii*. [Reference specialist; [ed. Kostenko]. Guidelines for physical and psycho-physical training of flight and cadet of civil aviation]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЗАХАРОВА Оксана Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри

фізичної та психофізіологічної підготовки Кіровоградської льотної академії Національного авіаційного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка авіаційних фахівців засобами фізичного виховання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

ZAKHAROVA Oksana Vitaliivna – Ph.D., associate professor of the Department of Physical and Psychophysiological Education Kirovograd Flight Academy of National Aviation University.

Circle of scientific interests: professional training of the aviation specialists by means of physical education.

УДК 378:811.111

КАЛІНІН Вадим Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент, начальник управління освіти і науки Житомирської облдержадміністрації
e-mail: vadminkalinin76@gmail.com

КАЛІНІНА Лариса Вадимівна – кандидат педагогічних наук, професор кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики Житомирського державного університету імені Івана Франка
e-mail: prof.kalinina@gmail.com

**ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА ШКІЛЬНОГО УЧИТЕЛЯ
НОВОГО ПОКОЛІННЯ В МОВНОМУ
ПЕДАГОГІЧНОМУ ВНЗ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Викладання іноземних мов у сучасних міжкультурних умовах, в умовах комп'ютеризації та інформатизації усіх аспектів життя набуває стратегічно важливого рішення. Підписавши Угоду про асоціацію з ЄС у 2014 році, Україна визнала, що знання мов стає одним з основних інструментів невідворотності приєднання до ділового, освітнього, наукового та культурного простору країн європейської спільноти. З огляду на це, Україна будує свою мовну політику згідно з вимогами та принципами Європейського союзу, які представлені в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти. У даному документі основними цілями діяльності в галузі іноземних мов визначаються: «підготовка

усіх європейців до потреб міжнародної мобільності, що постійно зростають, тісної співпраці не лише в галузі освіти, культури та науки, але також у галузі торгівлі та промисловості; сприяння взаємному розумінню і терпимості, повазі до особистості і культурних відмінностей шляхом більш ефективної міжнародної співпраці; підтримка і розвиток багатства і різноманітності європейського культурного життя шляхом глибшого взаємного пізнання національних та регіональних мов, що вивчаються, включаючи ті, вивчення яких є менш поширеним; врахування потреби мультилінгвальної і мультикультурної Європи, наполегливо розвиваючи здатність європейців спілкуватися один з одним понад мовні та культурні кордони, що цілком можливо, докладаючи постійних,

довготривалих зусиль та стимулюючи ці зусилля шляхом підтримки і фінансування на всіх освітніх рівнях з боку компетентних органів; попередження небезпеки, що може бути результатом маргіналізації (верстви населення, які залишаються поза межами активного життя спільноти) тих, у кого недостатньо розвинені вміння, необхідні для спілкування в інтерактивній Європі» [4, с. 3].

З огляду на зазначене, майбутній вчитель іноземної мови (ІМ) повинен не лише розуміти сутність нових підходів до вивчення ІМ, закономірностей і умов навчання ІМ, покладених в їх основу, але сам й відповідати новим стандартам володіння ІМ, бути готовим до вдосконалення набутих навичок та вмінь упродовж життя.

Це вимагає запровадження нового підходу до професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя ІМ в межах ВНЗ.

Робоча група проекту МОН України та Британської Ради «Шкільний вчитель нового покоління» провела допроектне дослідження стану професійно-методичної підготовки вчителя у ВНЗ і довела, що «незважаючи на те, що в усіх навчальних планах наявні мовна, лінгвістична, психолого-педагогічна та методична складові, методична складова має найменшу частку – у середньому 3% (ОКР «бакалавр») – від загального обсягу навчальних годин, що не є достатнім для формування методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови» [9, с. 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Хоча з проблеми професійної підготовки існує низка робіт вітчизняних та зарубіжних методистів, зокрема О. Є. Антонової, О. Б. Бігич, О. А. Дубасенюк, І. І. Зимньої, С. Ю. Ніколаєвої, Ю. І. Пасова, J. Harmer, M. Wallace та ін., питання оновлення та вдосконалення професійно-методичної підготовки вчителя ІМ вимагають детального розгляду.

Метою статті є розгляд ефективних методів теоретичної професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя ІМ у мовному педагогічному ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових праць, присвячених професійно-методичній підготовці майбутнього вчителя ІМ О. Б. Бігич, О. В. Бондарчук, Н. В. Бориско, А. М. Волощук, Н. В. Майер, О. Б. Тарнопольського та ін. засвідчив, що в основі професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя полягає формування його методичної компетентності, яку, послуговуючись міркуваннями Н. В. Майер,

ми трактуємо як «результат методичної підготовки, що проявляється у здатності ефективно виконувати всі види професійно-методичної діяльності зі свідомими самостійними детермінаціями соціальних ролей і трансформацією ролевих позицій, а також у довготривалій готовності до професійно-методичного й особистісного саморозвитку та самовдосконалення впродовж життя» [5, с. 51].

Вчені-методисти поділяють думку про те, що методична компетентність учителя ІМ формується, передусім, на практичних заняттях з методики викладання ІМ у ЗНЗ, після їхнього оволодіння теоретичними знаннями під час лекційних занять. Однак наш значний досвід роботи у ВНЗ даного профілю показав, що отримання готових теоретичних знань під час лекційних занять як традиційної форми передачі педагогічних знань, не стає частиною особистісного досвіду студентів, а, навпаки, призводить до мимовільного їхнього відтворення та шаблонного репродукування. Крім того, значна кількість студентів копіює не завжди ефективні методи в той час, коли вчителю сьогодні необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя, які висувають нові вимоги до професійно-методичної компетентності вчителя. Сучасним студентам, представникам нової генерації вчителів, доведеться на практиці розв'язувати більш складні завдання, ніж їхнім попередникам. Вони мають бути готовими зіткнутися з проблемами постійного ускладнення змісту освіти, самостійної постановки та розв'язання творчих і дослідницьких завдань, безпосереднього оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду.

На наш погляд, посилення ступеня автономності у професійно-методичній підготовці студентів ВНЗ є тим засобом, який сприятиме не лише професійній оцінці власного досвіду вивчення різних дисциплін мовного циклу, але й самовдосконаленню, поповненню недостатніх знань, навичок і вмінь. Слідом за О. Н. Солововою ми вважаємо, що саме рефлексивні знання здатні заповнити прогалину між знаннями як такими та їх застосуванням, оскільки це відбувається на основі аналізу досвіду як практичних, так і розумових дій, і містить площину бачення, розуміння, комплексного осмислення методичної проблеми (ситуації) та площину організації індивідуальної дії в її межах. Зважаючи на це, стає очевидним, що

розвиток методичного мислення на основі моделі рефлексії є основним завданням методичної підготовки майбутнього вчителя ІМ.

Правильно організована самостійна робота з методики викладання ІМ створюватиме умови для пізнавальної діяльності студентів, розвитку вмінь працювати з інформацією, робити самостійні ґрунтовні умовиводи та приймати аргументовані рішення, що, у свою чергу, сприятиме розвитку методичного мислення. Крім того, майбутній вчитель повинен пам'ятати, що досягнути певних результатів у формуванні власної професійної компетентності можна лише тоді, коли основним принципом навчання є особиста відповідальність і можливість успішного поєднання нових знань з уже засвоєними.

Наші дослідження показали, що однією з ефективних форм самостійного поповнення професійно значущих методичних знань стало виконання студентами спеціально організованих завдань, метою яких було «занурення» майбутніх учителів до теми базової лекції, яку їм належить прослухати, знайомство з її термінологією та проблематикою. Прикладами таких завдань можуть бути *технології паралельного читання та центрованого навчання*, які дають майбутнім учителям можливість висловити свою точку зору з проблеми, спробу дати визначення тій чи іншій методичній категорії, сформулювати власні висновки до запропонованої ситуації, дати відповіді на запитання.

Виконання таких завдань забезпечує розвиток пізнавальних і творчих здібностей майбутнього вчителя, сприяє реалізації його творчого потенціалу, створенню творчої особистості. Знаходження спільного та відмінного у визначеннях і висловлюваннях зарубіжних та вітчизняних учених, передбачення можливих складових різних навчальних компетенцій спрямовані як на розуміння, осмислення, так і на запам'ятовування та структурування в пам'яті студента матеріалу, що засвоюється, його зберігання й цілеспрямовану активізацію. У даному випадку автономність студентів при засвоєнні знань буде ключовою та реалізовуватиметься як постійний поступовий процес самовідкриття власного «Я» у процесі оволодіння професійно значущими знаннями.

За таких умов діяльність студента визначається двома мотивами – мотивом досягнення й мотивом пізнання. Причому пізнавальний мотив являє собою основу його навчально-пізнавальної діяльності, коли у

майбутнього вчителя виникає необхідність пізнання нового, поповнення знань, яких бракує, за рахунок їхнього розширення та поглиблення. Його навчально-пізнавальна діяльність отримуватиме подальший розвиток, що керується ним самим. У такому випадку, мотивація досягнення підпорядковується пізнавальній діяльності, що є характерною рисою даної технології та сприяє створенню міцної основи майбутньої професійної діяльності. «Засвоєні під час навчання знання виступають уже не в якості предмета, а в якості засобу професійної діяльності» [1, с. 14].

Таким чином, знання, отримані студентами самостійно, до прослуховування лекції дозволять лектору спиратися на них у процесі викладу власної точки зору, а також використовувати інтерактивні методи під час проведення лекції. Наведемо приклади таких завдань з теми «Формування лексичної компетенції учнів ЗНЗ»:

1. Read the definitions of lexical competence and say what they have in common.

Lexical competence is the ability to use the vocabulary of a language. Lexical competence can be described in four different ways: with respect to what is known about words, how well words are known, how many words are known, and which words are known. [Council for Cultural Cooperation, 2001, p.110].	Лексична компетенція – наявність певного запасу слів у межах професійного розвитку, здатність до адекватного використання лексем, доречне еквівалентне образних виразів, привабок, прислів'їв, фразеологічних зворотів [Артешина Л.М., Рудь О.М. електр. ресурс sopro.pnord.ru/documents/kouf/artushkina.pdf].	Формування іншомовної лексичної компетенції виходить в себе ознайомлення з функцією слова, його значенням, формальними ознаками, тренування у засвоєнні слів та застосування нових лексичних одиниць в усному і письмовому мовленні [Методика формування міжкультурної іншомовної компетенції: курс лекцій: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів – К.: Ленвіт. – 2011. – С. 168].
---	---	--

2. Look at the word-roses and decide what vocabulary is suitable for the following content areas.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Наше експериментальне дослідження також показало, що більша частина теоретичного курсу «Методика викладання іноземних мов у ЗНЗ», яка стосується питань методики викладання певної ІМ (формування навичок та вмінь оволодіння ІМ, планування, специфіка навчання учнів різних ступенів навчання тощо) може бути засвоєна студентами самостійно, під час керованих інтерактивних методичних майстерень, у яких майбутні вчителі працюють в різних режимах роботи – малогруповому, макрогруповому, командному, з постійною зміною партнерів з навчання. Здійснюючи роботу в запропонованому інтерактивному режимі і виконуючи спеціально-організовані завдання, майбутні вчителі оволодівають різними аспектами методичної теми, що вивчається,

коментуючи їх у процесі спільної роботи. Матеріалом для обговорення є відео фрагменти уроків ІМ у ЗНЗ, відео-презентації вчених з різних країн з актуальних методичних проблем, висловлювання та цитати відомих методистів, уривки методичних статей, наукових праць учених тощо. Невеликі за об'ємом матеріали, виконують роль теоретичного вкладу («input»), в яких студенти самостійно виділяють ключові положення, трактують їхнє значення й пропонують можливі варіанти їхнього практичного застосування в школі. Викладач на таких заняттях виконує роль фасилітатора і активного учасника обговорень. Цінність таких інтерактивних майстерень безперечна, оскільки вони забезпечують досягнення низки важливих освітніх цілей:

- стимулювання мотивації та інтересу у сфері методики викладання іноземних мов;
- підвищення рівня активності та самостійності майбутнього вчителя іноземної мови;
- розвиток навичок аналізу та синтезу, критичного та методичного мислення;
- саморозвиток завдяки активізації розумової діяльності.

Крім того, самостійний пошук та засвоєння методичних знань дає майбутньому вчителю можливість:

- самоконтролю рівня засвоєння теоретичних професійно-методичних знань;
- самостійного визначення окремих методичних категорій;
- засвоєння методичних знань шляхом групового пошуку вирішення запропонованих педагогічних задач;
- набуття практичних навичок використання вивченого теоретичного матеріалу в умовах інтерактивних майстерень;
- формування власного бачення педагогічної проблеми.

Наведемо приклади завдань інтерактивних майстерень з теми «Нова роль учителя іноземної мови»:

– **group up** with your friend, read the quote of Janelle Cox about a teacher and comment on the teacher's role suggested by the author: «Being a teacher is much more than executing lesson plans, they also carry the role of a surrogate parent, disciplinarian, mentor, counsellor, book-keeper, role model, planner and many more»;

– nowadays you can hear teachers say: «A learner is not a vessel to be filled, but a fire to be lit». **In your groups** think and decide what other roles should a contemporary English teacher perform «to lit a learner's fire»2;

– **in the whole class** exchange your opinions.

Запропоновані в статті форми і методи професійно-методичної підготовки майбутнього вчителя широко використовуються в ННІ іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка й засвідчили високу ефективність, яка відобразилася в умінні студентів самостійно оволодівати методичними знаннями, готовності та здатності застосовувати їх на практиці, бажанні глибшого пізнання своєї професії.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи / О. Б. Бігич // [навчальний посібник]. – К.: Ленвіт, 2006. – 200 с.
2. Вербицкий А. А. Формирование познавательной и профессиональной мотивации студентов / А. А. Вербицкий. – М.: 1986. – 82 с.
3. Волощук А. М. Розвиток методичної компетентності майбутніх учителів гуманітарного профілю: професійно-методичні кейси / А. М. Волощук // [навчально-методичний посібник]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франко, 2011 – 94 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – Київ: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Майер Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика: [моногр.] / Н. В. Майер. – К.: Вид. центр КНДУ, 2015. – 427 с.
6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
7. Пассов Е. И. Сорок лет спустя или сто одна методическая идея / Е. И. Пассов. – М.: Глосса-Пресс. – 2006. – 240 с.
8. Соловова Е. Н. Методика обучения иностранным языкам: продвинутый курс: пособие для студентов пед. вузов и учителей. – М.: Астрель, 2008. – 272 с.
9. Шкільний учитель нового покоління. Допроєктне базове дослідження (березень 2013 – березень 2014). – К.: Ленвіт, 2014. – 60 с.

REFERENCES

1. Bigych, O. B. (2006). *Teoriya i praktyka formuvannya metodichnoyi kompetencyi vchytelya inozemnoyi movy pochatkovoyi shkoly: navchalnyi posibnyk* [Theory and Practice of formation of a Future Foreign Language Elementary School Teacher's Methodological Competence: textbook]. Kyiv.
2. Verbickiy, A. A. (1986). *Formirovanie poznavatelnoy i professionalnoy motivacii studentov*.

[The Formation of Students' Cognitive and Professional Motivation]. Moscow.

3. Voloshchuk, A. M. (2011). *Rozvytok metodychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv humanitarnoho profilu: profesiino-metodycjni keisy: navchalno-metodychnyi posibnyk*. [The Development of the Future Humanitarian Teachers' Methodological Competence: Professional-Methodological Cases: methods handbook]. Zhytomyr.

4. *Zahalnoevropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia (2003)*. [Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment]. Kyiv.

5. Maier, N. V. (2015). *Formuvannia metodychnoi kompetentnosti u maibutnikh vykladachiv frantsuzskoi movy: teoriia i praktyka: monohrafiia*. [The Formation of the Future French Language Teachers' Methodological Competence: Theory and Practice: monograph]. Kyiv.

6. *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dlia studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv (2013)*. [Methods of Teaching of Foreign Languages and Cultures: Theory and Practice]. Kyiv.

7. Passov, E. I. (2006). *Sorok let spustya ili sto odna metodicheskaya ideya*. [Fourty Years Later or one hundred and one Methodological Idea]. Moscow.

8. Solovova, E. N. (2008), *Metodika obucheniya inostrannym yazykam: prodvintyj kurs: posobie dlia studentov ped. vuzov i uchitelej* [Methods of Foreign Language Teaching: Advanced Course: teaching aid for pedagogical university students and teachers]. Moscow.

9. *Shkilnyi uchitel novoho pokolinnia. Doproektna bazove doslidzhennia (2014)*. [New Generation School Teacher. Pre-Project Base Research]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КАЛІНІНА Лариса Вадимівна – кандидат педагогічних наук, професор кафедри міжкультурної комунікації та прикладної лінгвістики Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: інноваційні технології викладання іноземних мов. Професійна підготовка майбутнього вчителя.

КАЛІНІН Вадим Олександрович – кандидат педагогічних наук, доцент, начальник управління освіти і науки Житомирської облдержадміністрації.

Наукові інтереси: новітні підходи до вивчення іноземних мов у ЗНЗ. Форми та методи професійної підготовки шкільного вчителя ІМ.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KALININA Larysa Vadymivna – Candidate of Science, Professor of the Department of Intercultural Communication and Applied Linguistics of Zhytomyr Ivan Franko State University.

Circle of scientific interests: Innovative techniques of teaching foreign languages. Professional development of future foreign language teacher.

KALININ Vadym Oleksandrovych – Candidate of Science, Associated professor, Head of Education and Science Department of regional state administration.

Circle of scientific interests: new approaches to teaching foreign languages. Forms and methods of professional development of school teachers.

УДК: 378.14:001.11(477)

КОРЖ-УСЕНКО Лариса Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка e-mail: korzhusenko.lv.73@gmail.com

ГЕНЕЗА КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна реформа вищої школи в Україні має глибокі історичні корені та аналогії. Адже кожна із попередніх реформацій містить у собі певний

інноваційний потенціал, дозволяючи узагальнити уроки реалізації певної концепції освіти, що є цінним для розроблення нової моделі вищої школи, адекватної актуальним викликам суспільства.